

בס"ד
שבוע פרשת משפטים

השבת מברכים את חודש אדר אי שיחול בימים שישי ושבט בשבוע הבא.

תדפיס מתוך
הלכה יומית
תשע"א

הנושא: בתקופה הקרובה אנו נלמד על הכבוד ועל הרגישות בדבור הדרושים ביחסינו לחברינו. השבוע נתחיל ללמד על החובה להמנע מדבורים אסורים הפוגעים באנשים, דיני **אונאת דברים ולשון הרע**.

הלכה

יום

אונאת דברים ולשון הרע

מה זאת "אונאת דברים"?

כתוב בתורה: **"ולא תזנו איש את עמיתו ויראת מאלקיך..."**¹, ונחכמינו זכרונם לברכה למדו מכאן שאסור לגרם צער או בושה לאדם בדבורינו. **אונאת דברים** (לגרם צער בדבור) חמורה יותר מאונאת ממון (רמאות כספית), מכיון שאפשר לתקן אונאת ממון על ידי השבת הכסף שנקלח באונאה כספית, אבל דברים קשים שנאמרו ופגעו במישהו אי אפשר להחזיר.

מהן דגמאות של אונאת דברים?

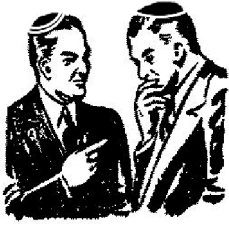
- אסור להזכיר לבעל תשובה את מעשיו הקודמים, כי זה גורם לו צער גדול.
- אסור לשאל את מי שלא מתמצא בענין מסים שאלה באותו ענין. דבר זה גורם לנשאל בושה כי אינו יודע להשיב לשואל. (מדבר במקרה שיש חשש שהשאלה תביך את הנשאל).
- אסור לשאל סוחר את מחירו של חפץ, באשר אין בכונת השואל לקנותו. השאלה מעלה תקנת שוא אצל הסוחר.
- אם אדם עשה מעשה לא טוב, אסור להזכיר לו את הענין ברמז, למשל להזכיר את שם המקום שבו נעשה המעשה, למרות שאחרים לא מבינים במה מדובר.²

האם יש עוד דגמאות של אונאת דברים?

אי אפשר למנות את כל הדבורים שיש בהם אסור אונאת דברים,³ ולכן צריך לחשב לפני כל דבור אם הדבור הזה עלול לפגוע בחבר. אם הדבור יגרם צער למישהו אפילו לזמן קצר מאד⁴ אסור לאמרו. דברים אלו המציעים אנשים אסורים אפילו ברמז או בכתב, כגון לכתב לחברו אגרת שפתובים בה דברים שיציעו אותו.⁵

ד עוד דגמאות של אונאת דברים-

אם רואים אדם שמבקש לקנות תבואה, אסור לומר לו לך פלוני והוא ממכר לך, כאשר ידוע שבאמת אין לאותו פלוני תבואה למכר.⁶

אסור להזכיר לאדם מום שיש בו או במשפחתו, בין אם זה מום פיסי, או כל פגם אחר.⁷

אפלו מי שגורם לחברו צער על ידי שמראה לחברו פנים זועמות (כועסות) יש בזה אונאה.⁸

ה בין אדם לחברו-

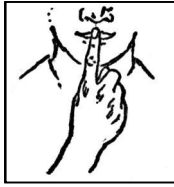
זהירות מאונאת דברים מונעת ופוחים מיתרים בין חברים ומביאה שלום. חכם שמבישים אותו ומצערים אותו בדברים קשים, ידע להתאפק ולענות בנעימות ולא בכעס.⁹ אסור לגלות סוד או כל דבר שחבר אינו רוצה שנגלה, אלא אם כן החבר הסכים שנגלה, וכמוכן בתנאי שאין בדבר אסור לשון הרע.¹⁰

ו האם מתר לקרוא לחבר בכנוי?

אסור לקרוא לחבר בכנוי אם החבר מתביש בכנוי. אם פונת הקורא בכנוי היא לביש את חברו, אסור לקרוא לחברו בכנוי זה אפלו אם חברו רגיל לזה ואינו מתביש.

המצער את חברו ואומר: "לא התכונתי- עשיתי את זה בצחוק", דומה למי שיורה חצים בחברו, ואומר שזה בצחוק.
(פלא יועץ (אונאה)

מקורות -
1. ויקרא כ"ה:י"ז.
2. דרכי משה חושן משפט ת"כ. כתב שם שחייב לבקש מחילה, אבל לא נקרא ביוש בפרהסיא.
3. ספר החינוך מצווה של"ח.
4. קובץ אגרות חזו"א חלק א' רי"א.
5. ח"ח חובת השמירה ד"ה אונאת דברים.
6. בבלי ב"מ נ"ח:.
7. ערוה"ש חו"מ סי' רכ"ח:ב.
8. ספר יראים סי' ק"פ לפי תועפות ראם.
9. ספר החינוך של"ח.
10. חפץ חיים הלי לשון הרע כלל ט' סעי' ו'.

בס"ד
תפלה על שמירת הלשון

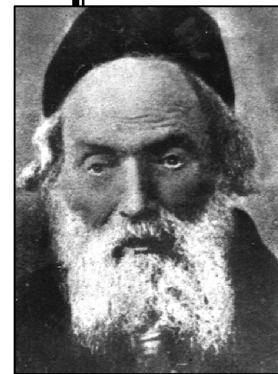
מנוסח התפילה שסידר החפץ חיים זצ"ל
בסוף "חובת השמירה"

תדפיס מתוך
הלכה יומית
תשע"א

תפלה על שמירת הלשון

רבונו של עולם,
יהי רצון מלפניך, א-ל רחום וחנון,
שתזכני היום ובכל יום,
לשמר פי ולשוני מלשון הרע ורכילות ומקבלתם.
ואזהר מלדבר אפלו על איש יחידי,
ובל שכן מלדבר על כלל ישראל
או על חלק מהם.

הרב ישראל מאיר
הכהן,
החפץ חיים זצ"ל

ובל שכן מההתרעם על מדותיו של הקדוש ברוך הוא.
ואזהר מלדבר דברי שקר, חנפה, ליצנות, מחלקת,
בעס,
גאווה, אונאת דברים, הלבנת פנים, וכל דברים אסורים.
וזכני שלא לדבר כי אם דבר הצריך לעניני גופי או נפשי,
ושיהיו כל מעשי ודבורי לשם שמים.

שבוע פרשת תרומה

ראש חודש אדר אי יחול בימים שישי ושבת השבוע. בשבת ראש חודש מוציאים שני ספרי תורה, אחד לפרשת השבוע והשני לראש חודש. קוראים הפטרה מיוחדת וגם מתפללים תפילת מוסף מיוחדת לשבת ראש חודש.

תדפיס מתוך
הלכה יומית
תשע"א

הנושא: השבוע נמשיך ללמד דיני אונאת דברים ולשון הרע.

הלכה

יום

א מה זאת "גנבת דעת"?

אסור לגנב את דעתם של אנשים. גנבת דעת היא רמאות אפלו כאשר מדבר בדברים שאין בהם הפסד כספי. דגמאות לגנבת דעת:

- אדם המוכר דבר שיש בו מום או חסרון ואינו מודיע לקונה על כך עובר על גנבת דעת. כמו כן, אסור לערב מעט פרות רעים בהרבה פרות יפים או להוסיף מים לזין, בלי להודיע לקונה. (במקרים אלו יש גם גנבה ממשי).
- אסור להציע מתנה למי שנדאי יסרב לקבלה. העושה כן מטעה את חברו בכונה לחשב שרצונו לתת לו מתנה.
- אסור לאדם להזמין את חברו לאכול אצלו כאשר הוא יודע שחברו יסרב. גם במקרה הזה המזמין מטעה את המזמן לגבי פגנתו.

ב "גנבת דעת" במבחנים -

אסור גם לרמות במבחנים ובעבודות על ידי העתקה מחבר או מספר. העושה כן עובר על האסור לשקר.¹ בנוסף לשקר, יש בזה גם גנבת דעת, שהרי המורה חושב שהתלמיד מבין ויודע את החומר הנלמד.²

ג מהם האסורים הקשורים בדבור לשון הרע?

בימים הקרובים נלמד בעזרת ה' דיני לשון הרע ורכילות- כלומר על האסור לספר דברים רעים (ולפעמים אפלו דברים טובים) על אחרים.

הרב ישרעל מאיר הכהן זצ"ל הידוע בשם "החפץ חיים", (משום זהירותו הרבה באסור לשון הרע, וספרו בנושא הזה הנקרא "ספר חפץ חיים"), מנה שבע עשרה מצוות לא תעשה וארבע עשרה מצוות עשה שהמספר לשון הרע עלול לעבר עליהן. לדגמא: המדבר לשון הרע על חברו שלא בפניו, אבל כאשר הוא נמצא עם חברו הוא מראה לו פנים כאלו הוא ידידו, עובר על אסור נוסף של "לא תשנא את אחיך בלבבך..."³

ד מהם האסורים הקשורים בדבור לשון הרע (2)?

בנוסף למצוות הלא תעשה ומצוות העשה שהמדבר לשון הרע עובר עליהן, יש גם קללה מפרשת בתוכה על המספר לשון הרע.⁴

בתוכה כתוב: **"אורו מכה רעהו בסתר..."**⁵ רש"י מסביר שמדבר בלשון הרע. ולמה המספר לשון הרע נקרא "מכה רעהו בסתר"? הסבה לכך היא כי באשר אחד מכה את חברו באגרוף או במקל, המכה רואה ויודע מה קורה, ולפעמים אף יכול להתגונן. אבל נגד מכת לשון הרע אי אפשר להתגונן, כי המכה בדרך כלל אינו יודע שספרו עליו לשון הרע. והמכה מלשון הרע יכולה להיות קשה ולגרם למריבה או לפגיעה בלבבית.

ה מה זאת רכילות?

כתוב בתוכה: **"לא תלך רכיל בעמך"**,⁶ זאת אומרת אסור להעביר שמועות על אנשים מאדם לאדם, לשמע דברים על חבר וללכת לספר את הדברים לאחרים. אסור לעשות את זה אפילו אם הדברים הם דברי אמת, ואפילו אם אין בהם גנות.

העושה כן נקרא **רכיל**, והדברים הם דברי רכילות.

א' ראש חדש אדר א'

ו מה זה לשון הרע?

יש מדה יותר גרועה מרכילות, והיא ספור לשון הרע. המספר לשון הרע זה המספר דברים בגנות חברו, ואפילו אם הדברים הם דברי אמת.

האם מתר להקשיב למי שמספר לשון הרע?

כמו שאסור לספר לשון הרע (דברים רעים אמתיים), או להוציא שם רע (דברי שקר), כך אסור גם לשמע דברים בגנות חברו- אפילו אם הדברים אמתיים.

4. החפץ חיים מנה ארבעה אורוין שהמספר לשון הרע יכול לעבור עליהם.
5. דברים כ"ז: כ"ד.
6. ויקרא י"ט: ט"ז.

מקורות -
1. מורה לרבים סי' י"ח.
2. פניני הלכה ח"ג.
3. ויקרא י"ט: ט"ז.

בס"ד

שבוע פרשת תצוה

במוצאי שבת אפשר לומר קידוש לבנה לפי כל המנהגים.

תרפיס מתוך
הלכה יומית
תשע"א

הנושא: השבוע נמשיך ללמד דיני לשון הרע.

הלכה

יום

א אם לשון הרע זה פאָשר מספּרים דברי אמת על חבר, איך נקרא מי שמספר דברים שאינם נכונים על חברו?

מדה חמורה יותר מרכילות וספור לשון הרע היא מדת המוציא שם רע. המוציא שם רע הוא הגרוע מבין המספרים דברים רעים על חבריהם, מכיון שמלבד שהוא מספר דברים רעים על חברו, הדברים אינם נכונים.

ב מיהו הנקרא בעל לשון הרע?

יש מדה גרועה אף יותר מאלו שלמדנו עד כה והיא "בעל לשון הרע".¹ המשגים שלמדנו: רכיל, מספר לשון הרע ומוציא שם רע, שיכים פאָשר אדם ספר בגנות חברו במקרה.

אבל יש אנשים שרגילים לדבר בגנות אחרים כל הזמן. מי שהרגל לדבר כך, וכל הזמן הוא מדבר דברי גנאי על אנשים אחרים, על מעשיהם או על משפחותיהם, נקרא "בעל לשון הרע" וחסאו גדול וחמור מאוד ועליו נאמר: "יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדלות".²

ג כמה צריך להזהר מלשון הרע?

אסור אפלו לרמוז דברים רעים על אדם.

למשל, אם מישהו שואל: "היכן אפשר למצא אש?" מי שיענה "בבית פלוני תמצא אש, מפני ששם תמיד מבשלים בשר ואופים עוגות", גם עובר על אסור לשון הרע, מפני שהשומע מבין שהאנשים ההם תמיד זוללים.

ד מהו אבק לשון הרע?

דבורים שאינם לשון הרע בעצמם, אבל הם גורמים לאחרים לדבר לשון הרע נקראים **אבק לשון הרע** ואסורים. הנה כמה דוגמאות של אבק לשון הרע:

א. האומר: "מי היה מאמין שראובן יצליח כל כך?" וכדומה. בדברים אלו יש רמז לדברי גנאי שהמספר יודע, והוא גורם לשומעים להתעניין.

ב. האומר: "באו לא נדבר על ראובן, כי איני רוצה לספר לכם מה הוא עשה לי", וכדומה. בדברים אלו המספר מודיע שיודעים לו דברי גנאי על ראובן, וגורם לשומעים להתעניין.³

ה האם מתר לספר דברים טובים על חבר?

הדגמה הבאה של אבק לשון הרע מלמדת שחז"ל כל כך נזהרו מלשון הרע עד שאמרו שלפעמים אסור אפילו לספר דברים טובים על מישהו.

ג. המספר דברים טובים על מישהו בפני שונאיו - יכול לגרם לשונאים להתנבח ולהשמיע דברים רעים על אותו אחד. ולכן במקרה כזה יהיה אסור אפילו לספר דברים טובים. אסור להרבות בדברי שבח על מישהו אפילו בפני אוהביו, שמא הדברים יגרמו לאחד המאזינים להגיב ולהזכיר דברים רעים עליו.⁴

ו שמירת הפה מדבורים אסורים-

בזמן האחרון למדנו על אסורים התלויים בדבור- אונאת דברים ולשון הרע. מלבד דבורים אסורים אלו, התורה למדה אותנו להמנע מהשמוש במלים גסות.

חכמינו זכרונם לברכה למדו שדבור שאינו נאות, גורם לצרות לבוא על עם ישראל.⁵

מקורות-

1. חפץ חיים כלל א', הלכה ג'.
2. תהילים י"ב:ד'.
3. ח"ח הלכות לשון הרע פרק ט' הלכה א'.
4. שם. ובהלכה ב' כתב שבפני רבים אסור לספר בשבח בכלל,
5. שבת ל"ג. "בעוון נבלות הפה צרות רבות וגזרות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים. יתומים ואלמנות צועקים ואינם נענים..." ובהמשך שם: "רב נחמן בר יצחק אמר אף שומע ושותק..."

בס"ד
שבוע פרשת כי תישא

השבוע יחול י"ד אדר א', "פורים קטן".
אנו חוגגים את פורים באדר ב'.

תדפיס מתוך
הלכה יומית
תשע"א

הנושא: השבוע נסים את דיני לשון הרע.

הלכה

יום

מעלת כח הדבור -

א

ההבדל בין אדם לבהמה הוא בחכמתו וביכולתו של האדם לחשב. אחת הדרכים שחכמת האדם מתגלית היא בכח הדבור. באשר אדם מדבר הוא מבטא את מחשבותיו. לכן ראוי להשתמש בכח הדבור בצורה חיובית וטובה, המוכיחה שאנו בני אדם חושבים.

אונאת דברים ולשון הרע בשנת ה' תשע"א -

ב

בשנים האחרונות חלו שנויים גדולים מאוד בדרכים שבהן אנשים מדברים ומעבירים ידיעות מזה לזה. מעתוננים, מכשירי פקס וטלפונים עברנו לאמצעים מהירים יותר וזמינים יותר להעברת מידע והודעות: הודעות טקסט בטלפונים סלולריים, דאר אלקטרוני והודעות באתרים ובפורומים באינטרנט. אם בעבר היה לוקח זמן כדי להעביר מידע בין אנשים רבים, בזמינו אפשר להעביר הודעה בשניות לאלפי ומאות אלפי אנשים.

האמצעים החדשים הקימים בזמינו מחיבים אותנו בזהירות יותר מלשון הרע ומאונאת דברים. אדם שפגע בחברו יכול לגשת אליו אחר כך ולהתנצל. אדם שספר ידיעה לחברו יכול לגשת אליו אחר כך ולבקש ממנו שלא יספר את הדברים לאחרים. מי שפרסם הודעה באתר כמו פייסבוק – ההודעה נראתה לכל חבריו מיד. גם אם מוסר ההודעה ותחרט וימחק את ההודעה, היא כבר פרסמה. אם רק אחד מהחברים העביר את ההודעה לחברים נוספים ההודעה כבר יצאה משליטת שולח ההודעה ואי אפשר לדעת לכמה עשרות או אלפי אנשים ההודעה תגיע.

לפני לחיצה על כפתור "אנטר" במחשב או "שלח" במכשיר סלולרי, תמיד כדאי לקרוא שוב את תוכן ההודעה ולערך תקונים או שנויים אם צריך. לעתים שנוי של מלה אחת או אפילו אחת יכול להיות משמעותי מאוד!

גמילות חסדים ועידוד חברים בשנת ה' תשע"א -

ג

אפשר להשתמש בכל שכלול טכנולוגי לטובה או לרעה. עלינו לרתם את כל הטכנולוגיה החדשה לעבודת ה' - לעשות בה מעשים טובים ומועילים בדרך מתרת. בהלכה הקודמת למדנו על זהירות היתר הדרושה בזמינו מפני הקצב המהיר של מעבר מידע וידיעות באמצעים הטכנולוגיים של זמינו.

חשוב לזכור תמיד שהכלים הטכנולוגיים מאפשרים לנו להעביר מידע חיובי ולעזור זה לזה. אפשר להודיע על חבר שצריך עזרה, על חברים חולים שצריך לבקר אותם, אפשר גם לשלח עידוד ומלה טובה כדי לחזק ולשמח חברים שזקוקים לזה.